

CONTRIBUȚIA LUI TRAIAN VUIA LA LUPTA PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ, OGLINDITĂ ÎN ARTICOLELE PUBLICATE ÎN REVISTA „LA TRANSYLVANIE” (1918—1919)

Traian Vuia (1872—1950) este cunoscut în special prin invențiile sale tehnice: aparatul de zbor mai greu decât aerul, cu care a efectuat primul zbor mecanic din lume la 18 martie 1906, pe câmpul de la Montesson (Franța); elicopterele și generatorul de aburi.

Dar pe lângă remarcabilele sale realizări în domeniul științei și tehnicii, Vuia a desfășurat și o intensă activitate politică de-a lungul întregii sale vieți. Această activitate a fost semnalată în câteva monografii despre T. Vuia și în o serie de articole din literatura de specialitate¹.

O latură mai puțin explorată a activității lui Traian Vuia este aceea de publicist. Traian Vuia, paralel cu activitatea sa științifică, a găsit răgazul necesar pentru a-și exprima opiniile sale în presă întotdeauna când împrejurările istorice o cereau. Astfel în perioada dinaintea izbucnirii primului război mondial, Vuia se alătură preocupărilor intelectualității românești progresiste în frunte cu remarcabilul publicist Valeriu Braniște, de a face din coloanele ziarului „Drapelul” de la Lugoj o tribună pentru întărirea conștiinței naționale. Aici Vuia publică o serie de articole, în perioada anilor 1901—1914, aducându-și o importantă contribuție la lămurirea opiniei publice românești despre stările de fapt din imperiul austro-ungar și despre politica claselor dominante austriece și ungare, de oprimare națională². În timpul primului război mondial, Vuia își intensifică această activitate, publicând în presa franceză, în cea a emigrației cehe și române din Franța³. În perioada dintre cele două războaie mondiale sînt semnalate câteva articole publicate de Vuia în presa din România. Consecvent principiilor sale de luptător dîrz pentru progres, pentru dreptate. T. Vuia continuă această activitate și în timpul celui de-al doilea război mondial, susținînd revista organizației române de rezistență din Franța „La Roumanie libre”, atît prin publicarea de articole, cît și prin adăpostirea redacției ei și prin difuzarea revistei în unele cartiere din Paris⁴.

În lucrarea de față ne vom opri doar asupra articolelor publicate de Vuia în revista „La Transylvanie”, revistă editată de Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina. Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina a fost constituit la 30 aprilie 1918, la Paris, de către un mînunchi de români originari din provinciile ro-

---

¹ Printre lucrările care tratează despre activitatea politică a lui Traian Vuia amintim: G. Lipovan, *Traian Vuia*, București, 1966, p. 50—54; G. Lipovan, *Traian Vuia — un pionier al aviației moderne*, Timișoara, 1972, p. 147—169, 201—213; P. Groza, *Vuia-Omul*, în *România Liberă* din 3 octombrie 1957; Al. Porțeanu, *L'activité politique d'un grand homme de science roumain: Traian Vuia*, în *RevRHist*, București, 1973, 12, nr. 2, p. 317—333; N. Ciachir, Radu Vasile, P. Cinghișă, *Traian Vuia, neobosit luptător pentru unitatea națională*, în *Sargetia*, V, 1968, p. 295—310; I. D. Suciu, *Traian Vuia — Noi contribuții documentare*, în *Studii*, 1973, nr. 2, p. 367—375.

² Elena Borugă, *Aspecte din activitatea de publicist a lui Traian Vuia*, în *Banatica*, IV, 1977 (în curs de apariție).

³ G. Lipovan, *Traian Vuia — un pionier al aviației moderne*, p. 147—169.

⁴ Victor Ionescu, *Frontul național român din Franța*, în *România în rezistența franceză în anii celui de-al doilea război mondial (amintiri)*, București, 1969, p. 35—36.

mânești ale fostului imperiu austro-ungar, avînd în frunte pe Traian Vuia⁵. Scopul înființării acestui comitet este foarte concis precizat în actul de constituire semnat de T. Vuia, Dionisie Axente, Petruca, Jean Tișcă, Moga, Iosif Mureșanu⁶. Aici se arată că încă de la izbucnirea războiului, „românii din toate țările au știut în ce direcție să-și îndrepte privirile și simpatia lor. Ei nu au ezitat nici o clipă ca să proclame adeziunea lor la cauza Aliaților”⁷. Intrarea României în război alături de Antantă a produs entuziasm în rîndurile românilor subjugăți de Imperiul Austro-Ungar și „tineretul lor trecea Carpații pentru a se înrola în armata fraților lor”, iar „cei rămași în Transilvania... manifestau deschis simpatia lor pentru Aliați și apelurile lor către frații din regat erau atît de puternice, încît îi făceau să fie condamnați la moarte în masă”⁸. Dar România fiind nevoită „printr-un concurs de împrejurări fatale” să încheie pace cu Germania, „o pace a violenței”, românii din Transilvania nu pot socoti lupta ca terminată⁹. Și pentru că „Frații noștri asupriți rămași în țările lor nu-și vor putea face auzită vocea, noi declarăm în numele lor că vrem țările noastre: Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina, libere și independente și ca un popor liber, noi ne alăturăm marilor noștri Aliați, aducîndu-ne contribuția la cauza comună luptînd pînă ce dușmanii omenirii vor fi învinși”¹⁰.

Reiese clar din cele arătate mai sus că scopul constituirii Comitetului național al românilor din Transilvania era acela de a folosi toate mijloacele pentru ca românii să fie și în continuare considerați în luptă alături de aliați pentru a putea să-și spună doleanțele lor la încheierea păcii, pentru a putea obține dezideratul poporului român, desăvîrșirea unității naționale. Cu acest scop au fost constituite legiunile de voluntari români din rîndul prizonierilor de război din armata austro-ungară, care să lupte pe frontul francez¹¹, s-au organizat manifestații¹² și s-a dus o intensă muncă de propagandă. În organizarea tuturor acțiunilor cu acest scop, Traian Vuia s-a găsit întotdeauna în primele rînduri¹³.

Munca de propagandă a Comitetului național al românilor din Transilvania și Bucovina, în cadrul căruia Vuia a îndeplinit succesiv funcția de președinte, vicepreședinte și apoi secretar general¹⁴ a fost desfășurată în special prin revista bilunară „La Transylvanie” care a apărut la 15 mai 1918, la Paris. Revista a fost pusă sub patronajul unor personalități franceze, politice, științifice și militare din vremea aceea, printre care: Paul Duschanel, Henri Franklin-Bouillon, Etienne Fournol, G. Lacour-Gayet, Mario Roques, Albert Thomas.

În revista „La Transylvanie” Vuia a publicat o serie de articole și numeroase materiale ale Comitetului redactate de el, prin care argumentează necesitatea imperioasă a eliberării popoarelor asuprite din imperiul austro-ungar și de a le da posibilitatea să hotărască singure asupra soartei lor; românii din acest imperiu trebuie să-și cîștige mai întîi independența și apoi să se unească cu România.

Vuia urmărea prin publicarea articolelor sale să lămurească opinia publică europeană asupra situației reale din imperiul austro-ungar și să combată orice încercare de justificare a necesității menținerii acestui imperiu.

⁵ *La Transylvanie*, din 15 mai 1918, p. 4.

⁶ *L'Acte de constitution du Comité National des Roumains de Transylvanie et de Bukovine-Procès Verbal*, în *La Transylvanie* din 15 mai 1918, p. 3—4.

⁷ *Idem*, p. 3.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Idem*, p. 4.

¹¹ G. Lipovan, *Traian Vuia — un pionier al aviației moderne*, p. 162.

¹² *Idem*, p. 152—153.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Vezi colecția revistei *La Transylvanie*.

Bun cunoscător al situației din Austro-Ungaria, Vuiu combat, cu argumente temeinice ce nu pot fi contestate, toate încercările diplomației germane și austro-ungare de a motiva necesitatea păstrării integrității imperiului habsburgic. Astfel, în articolul intitulat „Les catholiques et le problème Austro-Hongrois” (Catolicii și problema Austro-Ungariei)¹⁵, Vuiu arată că această diplomație, „așa de abilă în intrigă, minciună, escrocherie, a încercat să influențeze opinia publică mondială” în sensul că păstrarea statu-quo-ului Austro-Ungariei este necesară pentru binele catolicismului, habsburgii fiind apărători ai bisericii catolice¹⁶. Prin aceasta se sconta pe sprijin din partea Vaticanului și a lumii catolice. Pentru Vuiu nu a fost greu să combată acest lucru, folosindu-se chiar de datele statistice oficiale maghiare, care recunoșteau că, făcându-se abstracție de croați, cehi și sloveni, catolicii nu reprezentau majoritatea în Austro-Ungaria, iar politica pe care a dus-o conducerea imperiului nu a dovedit că aceștia ar fi fost susținători înfocați ai catolicismului. Din contră, arată Vuiu, maghiarii sînt în majoritate protestanți, iar deviza germanilor din Austria este: „Los von Rom” (desprinderea de Roma)¹⁷. Astfel, Vuiu, pe bună dreptate, își punea întrebarea: „Există oare o insinuare mai perfidă decît aceea care pretinde că ar dăuna catolicismului eliberarea naționalităților oprite de coaliția germano-maghiară?”¹⁸.

Într-un alt articol, „La question d'Autriche-Hongrie”¹⁹ (Problema Austro-Ungarici), Vuiu face o amplă analiză a situației politice din imperiul austro-ungar, criticînd vehement militarismul prusac și demonstrînd că diplomația Antantei comite o gravă greșeală prin susținerea necesității integrității imperiului habsburgic.

În prima parte a articolului, Vuiu face o paralelă între felul cum s-a încercat să se păstreze integritatea imperiului otoman de către puterile europene, în secolul al XIX-lea, și felul asemănător cum se punea problema, în vremea sa, pentru păstrarea integrității imperiului austro-ungar. El arată că în privința imperiului otoman, țările occidentale, mai puțin Franța care „era ea însăși obligată să sufere legea celui mai puternic”²⁰, timp de patruzeci de ani au făcut tot posibilul pentru „a menține statu-quo-ul în Balcani. Occidentului, de dragul păcii cu orice preț, nu i-a pasat de suferințele îndurate de naționalitățile subjugate de dominația turcă”²¹. Însă, această politică a suferit un eșec, „deoarece popoarele ajunse la un anumit grad de maturitate politică s-au eliberat... Dar cu toate că diplomația europeană, care aproape niciodată nu era inspirată de principiile democrației, a suferit un eșec în Turcia, vrea să comită aceeași greșeală și în Austro-Ungaria”²², prin admiterea principiului integrității acestui imperiu și prin considerarea problemei naționale ca o chestiune internă austro-ungară. Or, chestiunea naționalităților din Austro-Ungaria — susține Vuiu — nu este o problemă internă a acesteia, ci în primul rînd este o chestiune a păcii în lume și dacă aceasta „nu este rezolvată în sens democratic, care este independența națională a fiecărui grup etnic, prin reparația tuturor crimelor și greșelilor trecutului, Europa va purta în organismul său germenul unei boli”²³. Însăși oamenii politici austro-ungari au recunoscut — arată Vuiu — că legea statelor moderne este democrația. În acest sens, Vuiu dă ca exemplu o conferință pe tema „Naționalități și democrație”, susținută în 1901 de A. Pulszky, profesor la Universitatea din Budapesta și vechi secretar de stat la ministerul cultelor și

¹⁵ *La Transylvanie* din 15 iunie 1918, p. 7—9.

¹⁶ *Idem*, p. 7.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *La Transylvanie* din 15 iulie 1918, p. 8—13.

²⁰ *Idem*, p. 9.

²¹ *Idem*, p. 8.

²² *Ibidem*.

²³ *Idem*, p. 8—9.

instrucțiunii publice, în care se arată că „o democrație este imposibilă în Ungaria atît timp cît statul ungar este clădit pe triumful exclusiv al unei singure națiuni”²⁴.

În continuare Vuia se referă la Franța, față de care manifestă o caldă simpatie. El arată că această țară europeană a fost ținută deoparte și fiind ea însăși „rănită și mutilată”²⁵, nu a putut să se preocupe de apărarea popoarelor oprite. Dar reprimindu-și locul care i se cuvine și dobîndind Alsacia și Lorena, Franța trebuie să înțeleagă cel mai bine că nici o soluție prin care se încerca menținerea imperiului austro-ungar, cum ar fi autonomia sau federalismul, nu satisface dorința popoarelor asuprite din acest imperiu. Vuia argumentează acest fapt dînd ca exemplu autonomia Croației și Slovaciei bazată pe un pact cu Ungaria și Legea din 1868 care garanta evoluția politică și culturală liberă a tuturor națiunilor nemaghiare. Aceste legi — arată Vuia — nu au fost niciodată respectate și „Istoria ultimilor cincizeci de ani ai Croației și Slovaciei este o serie neîntreruptă de proteste contra violării autonomiei. Pe deasupra, această autonomie și legea fundamentală l-au împiedecat oare pe Francisc Iosif de a mobiliza pe sîrbo-croați, pe polonezi, pe români și de a-i arunca contra tuturor țărilor care refuză să recunoască dominația prusiană?”²⁶ Astfel că Vuia se întreabă în continuare, cine va garanta aceste autonomii și oare „se poate presupune că dinastia care a conceput ca principiu al său de dominație „divide et impera” se va inspira de acum încoa de principiul justiției?”²⁷.

În ceea ce privește a doua soluție — federalismul — propusă de unele fracțiuni politice din țările aliate, Vuia demonstrează că nu se potrivește în nici un caz cu organizația și administrația feudală a regimului din Austro-Ungaria, unde întreaga putere este concentrată în mîna aristocrației. Această fortăreață a feudalității — accentuează Vuia — constituie un pericol permanent pentru țările democratice, mai ales pentru Franța care este atît de mîndră de instituțiile sale democratice. De aceea — arată Vuia — Franța trebuie să-și dea concursul său la soluționarea tuturor problemelor feudalității care mai există în Europa pentru că „Atîta timp cît va exista un bastion al feudalității în Europa, democrația sa nu este în absolută siguranță”²⁸.

Autonomia și federalismul nefiind soluții acceptabile pentru rezolvarea problemei Austro-Ungariei, Vuia conchide că „Nu există decît o singură soluție admisibilă care ar putea să asigure o pace durabilă: independența Poloniei, a Boemiei, a Serbiei, a României. Europa nu poate să fie liberă decît dacă este locuită de popoare libere. Noi luptăm contra militarismului, însă nu este decît un singur militarism, militarismul prusian. Atîta timp cît acesta nu este redus la neputință, pacea nu este durabilă. Pentru a ajunge la aceasta, trebuie micșorate mijloacele sale”²⁹. Vuia arată în continuare că, în virtutea unui pact dualist, 8 milioane de germani și 8 milioane de maghiari subjugă 35 milioane de negermani și nemaghiari. Eliberarea celor 35 de milioane nu înseamnă un act de generozitate față de naționalitățile oprite, ci este o asigurare contra unei agresiuni viitoare prin slăbirea blocului germano-maghiar.

Vuia, pentru a fi mai bine înțeles, recurge și la formulări din domeniul juridic, arătînd că imperiul austro-ungar s-a constituit din jaf de teritorii și violări de tratate și pacte, or, un tribunal chemat să fondeze un drept de proprietate asupra unei proprietăți furate nu poate acorda acest drept. Dreptul internațional ar trebui să adopte prescripțiile din Dreptul civil care nu admite răpirile. Națiunile aliate — arată Vuia —, care luptă pentru un prin-

²⁴ *Idem*, p. 9.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Idem*, p. 10.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Idem*, p. 11—12.

cipiu just, „nu pot să recunoască violațiile trecutului și să admită drepturile al căror titlu este un act de spoliere sau de banditism“³⁰. Deci națiunile oprite nu cer dezmembrarea Austro-Ungariei, ele cer repararea dreptului violat.

Asupra necesității eliberării popoarelor oprite din imperiul habsburgic Vuia revine cu argumente noi și în articolul: „La libération des nationalités opprimées“ (Eliberarea naționalităților oprite)³¹. După cum arată, nu se mai poate ignora faptul că „Centrul luptei actuale este dreptul la viață al naționalităților subjugate de o dominație străină“³². Iar motivul invocat de o parte a opiniei publice a Antantei, că, prin admiterea, ca scop al războiului, a eliberării naționalităților oprite de către Austro-Ungaria, s-ar prelungi războiul, Vuia arată că, din contră, acest lucru ar scurta războiul, deoarece majoritatea armatei austro-ungare nu este germano-maghiară, ci formată din latini și slavi pe care aceștia îi obligă să lupte pentru o cauză străină lor. Această armată este în descompunere — menționează Vuia —, din ea au luat naștere armatele cehoslovace și sârbe și legiunile românilor din Transilvania. Vuia arată că trebuie edificată această parte a opiniei publice, pentru a nu se comite din nou greșeli. Militarismul prusac trebuie învins și să i se impună „pacea dreptății“. „Toate celelalte păci care nu conțin eliberarea naționalităților subjugate îi lasă militarismului mijloacele de a-și reconstitui forțele sale“³³.

Este paradoxal — subliniază Vuia — de a pretinde că va fi o pace durabilă lăsând 34 de milioane de oameni sub dominația Germaniei sau a acelor care sînt coaliizați cu ea. Vuia nu poate concepe ca Antanta să nu ducă pînă la capăt opera de înfrîngere totală a militarismului prusac: „să învingi militarismul, dar să-i lași mijloacele pentru a se reface, este o întreprindere așa de monstruoasă, că noi nu credem că aceasta ar putea să fie scopul războiului Antantei“³⁴. Astfel că acestor fracțiuni de opinie a Antantei — insistă Vuia — trebuie să li se explice esența militarismului prusac. Să li se arate că acest militarism „nu cunoaște decît supunerea sau ascultarea oarbă la voința sa «sic volo, sic jubeo» (așa vreau eu, așa ordon eu)“³⁵. Numai dacă acest militarism va fi distrus, din rădăcini, se va putea instaura o pace durabilă.

Folosind orice prilej pentru a atrage atenția asupra popoarelor asuprite din cadrul imperiului austro-ungar, Traian Vuia a participat la o serie de întruniri, mitinguri, manifestații publice din capitala Franței. Cu aceste prilejuri se amintea aliaților și despre cauza justă a poporului român din Transilvania, despre dorința sa de a se elibera de sub dominația tiranică a habsburgilor. Astfel la reuniunea franco-română care a avut loc la 14 iulie 1918, cu prilejul sărbătorii naționale franceze — distrugerea Bastiliei —, pe lîngă alți vorbitori, a luat cuvîntul și T. Vuia care a vorbit în numele românilor din Transilvania³⁶. După cuvinte de înflăcărate elogii la adresa armatei franceze și a poporului francez, Vuia arată că „există azi în lume o imensă Bastilie, imperiul austro-ungar... în care tot poporul român din Transilvania este închis... și noi avem nădejdea și încrederea că la 14 iulie anul viitor vom sărbători distrugerea acestei imense Bastilii și eliberarea Transilvaniei“³⁷.

Totodată revista „La Transylvanie“ publică și o serie de documente ale Comitetului național al românilor din Transilvania semnate de Traian Vuia în calitate de președinte, vicepreședinte sau secretar general, funcții pe care le-a îndeplinit succesiv în cadrul acestui

³⁰ *Idem*, p. 13.

³¹ *La Transylvanie* din 1 iunie 1918, p. 10—12.

³² *Idem*, p. 11.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Idem*, p. 12.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *La Transylvanie* din 1 august 1918, p. 20—21.

³⁷ *Idem*, p. 21.

organism politic al românilor din Franța. În șirul acestor documente se înscriu îndeosebi adrese, telegrame, scrisori deschise etc., prin care se intervine la unele ministere, sau se prezintă rapoarte de activitate.

Sub titlul „Un Oubli”³⁸ (O uitare), T. Vuia publică o notă adresată președintelui Comitetului parlamentar al Afacerilor străine din Franța. Aici, Vuia intervine arătând că presa franceză a publicat două tabele care enumerau popoarele aliate și cele oprite, dar cu regret constată că românii nu figurează în nici unul din aceste tabele. El intervine arătând că acest fapt nu este just și regretă această omitere, deoarece „România poate actualmente să ia loc între națiunile cele mai oprite și ultimul tratat de la București n-a ușurat cu nimic jugul românilor din Transilvania”³⁹.

Cu prilejul victoriei sârbe în Macedonia, Vuia trimite, în numele românilor din Transilvania, o telegramă ministrului Serbiei, Vesnitch, prin care felicită armatele sârbe care au eliberat „pământul patriei sârbe”, dar și un număr mare de români prizonieri. Astfel că, „Datorită victoriei, armatele sârbe au zdruncinat tirania germano-maghiară și au ușurat românilor reluarea luptei abandonate în circumstanțe tragice”⁴⁰.

O amplă scrisoare deschisă a lui Vuia inserată în „La Transylvanie” și adresată lui Take Ionescu, președintele Consiliului național al unității române⁴¹, este intitulată: „La reconnaissance de l'Indépendance de la Roumanie Transcarpatique et de son Union avec le Royaume” (Recunoașterea independenței românilor din Transilvania și a unirii lor cu Regatul)⁴². Aici Vuia își expune poziția sa și a Comitetului național al românilor din Transilvania, pe care a susținut-o și o susține în continuare, referitoare la unirea Transilvaniei cu România. El este de părere că provinciile românești care se află în cadrul imperiului austro-ungar trebuie mai întâi să-și proclame independența și apoi să consimtă liber la unirea lor cu România. Unirea — arată Vuia — se poate face doar în virtutea a două acte — prin anexiune sau printr-un act de unire. Anexiunea nu este admisă deoarece este un act unilateral și nu cere consimțământul părții anexate, pe când „Uniunea este un act bilateral și are două faze. Pentru ca o țară să se poată uni cu alta, ea trebuie să aibă posibilitatea să-și exprime în mod liber voința sa”⁴³. Vuia arată că acestea sînt principiile enunțate de Wilson.

El motivează insistența sa asupra acestei modalități de realizare a unirii spunînd că românii din Transilvania, Banat și Bucovina și-au dat consimțământul lor cu privire la unirea cu România și „cum sentimentele românilor din Transilvania pentru unire sînt neschimbate, este mai bine să ne conformăm acestor principii și în forma lor, pentru a răspunde la calomniile acelor care ne acuză de imperialism”⁴⁴.

În continuare, Vuia arată că „popoarele singure pot să aspire la recunoașterea independenței lor”⁴⁵ în virtutea faptului că ele și-au constituit organisme politice — consilii sau comitete naționale — la care s-au atașat unitățile armate alcătuite din aceste popoare pentru a lupta alături de aliați. Așa sînt organismele politice create de cehoslovaci și iugoslavi, care au fost recunoscute ca embrioane de stat, iar aceste popoare, ca beligeranți.

³⁸ *La Transylvanie* din 15 septembrie 1918, p. 12—13.

³⁹ *Idem*, p. 13.

⁴⁰ *La Transylvanie* din 1 octombrie 1918, p. 16.

⁴¹ Consiliul național al unității române a luat ființă la 3 octombrie 1918, la Paris, cu scopul de a coordona acțiunile dintre emigranți (F. Salvan, *Activitatea lui O. Goga pentru unire*, în *Apulum*, XIII/1975, p. 483).

⁴² *La Transylvanie* din 1 noiembrie 1918, p. 4—9.

⁴³ *Idem*, p. 5.

⁴⁴ *Idem*, p. 6.

⁴⁵ *Ibidem*.

După ce România a încheiat pacea de la București — menționează Vuia —, și românii și-au creat un comitet național, organism politic care „și-a propus ca scop de a realiza toate condițiile la care s-a ajuns pentru ca poporul român subjugat să fie eliberat și ca acest popor să-și poată exprima voința sa de a se uni cu România. Independența țărilor române subjugate nu este scopul acestor țări, ci procedeul prin care ei ajung la uniunea lor cu Regatul”⁴⁶. Acest organism politic provizoriu — arată Vuia — s-a format atît din români „iredenți”, cît și din un mare număr de români din Regat. El a înregistrat toată populația civilă română a „țărilor iredente” care se afla în Franța, a elaborat un statut recunoscut de Prefectura de poliție franceză care a acordat dreptul de liberă circulație pe teritoriul Franței a tuturor românilor din țările subjugate și ridicarea sechestrului de pe averile lor. Comitetul a obținut totodată autorizația de la Ministerul de război al Franței de a recruta voluntari care să lupte alături de aliați, a vizitat împreună cu patru ofițeri din România toate lagărele prizonierilor români „iredenți” și a reușit să obțină o îmbunătățire a situației lor, întocmind și liste de voluntari. Comitetul a mai obținut — spune în continuare Vuia — ca o parte din voluntari să fie întruniți într-un lagăr aparte pentru a fi instruiți. *

Acest Comitet — explică Vuia —, fiind provizoriu, a căutat să se lărgească cu noi elemente provenite atît din România cît și din provinciile subjugate. În vederea acestei lărgiri comitetul a convocat pe data de 1 august 1918 o adunare generală prezidată de Louis Marin, deputat de Nancy, la care au luat parte și doi delegați de la Ministerul de război și afacerile străine, care au fost convinși ca din comitet să facă parte atît românii din provinciile subjugate cît și din România, pentru a afirma voința de unire. Cu acest prilej s-a hotărît — menționează Vuia —, ca în fruntea Comitetului ce urma să se formeze să fie ales ca președinte Dr. I. Cantacuzino. Apoi au fost numiți patru vicepreședinți și treizeci de membri. Această transformare preconizată nu s-a realizat și Comitetul național al românilor din Transilvania și-a continuat activitatea în cadrul său vechi. În schimb, a fost creat Consiliul Național al unității române, din care Vuia a acceptat să facă parte ca membru.

În continuare, Vuia se adresează lui Take Ionescu în calitate de membru al celor două organisme politice — Comitetul național al românilor din Transilvania și Consiliul național al unității române — arătînd că Consiliul național al unității române nu se poate substitui Comitetului național preconizat prin adunarea generală de la 1 august 1918 care trebuia să fie format cel puțin în majoritate de români din provinciile subjugate, să aibă în jurul lui o populație civilă și să atașeze legiunile române transilvănene. Părerile sa este ca organismul politic creat de românii „iredenți” să fie completat și membrii Consiliului național al unității române să se pună în fruntea sa pentru a forma un început de guvern și pentru a mobiliza toată populația civilă română din provinciile subjugate.

Sub același titlu — *La reconnaissance de l'indépendance de la Roumanie transcarpatique et de son union avec le Royaume* — apare inserată în „La Transylvanie” încă o scrisoare adresată de Vuia lui Take Ionescu⁴⁷. Și în această scrisoare, Vuia își precizează poziția față de unire, menționînd că face această precizare deoarece a fost acuzat de un membru al Consiliului național al unității române că susține federalismul și că a combătut unirea. Or, el consideră că tocmai poziția aceluia care l-a calomniat este greșită, întrucît acela susținea că unirea trebuie făcută fără ca Transilvania să-și exprime părerea.

Asupra punctelor de vedere diferite care s-au semnalat la unii membri ai organismelor politice ale românilor din Franța, Vuia insistă și mai mult în nota intitulată: „Une manoeuvre

⁴⁶ *Idem*, p. 7.

⁴⁷ *La Transylvanie* din 15 ianuarie 1919, p. 26—28.

byzantine" (O speculație bizantină)⁴⁸. De data aceasta Vuia arată strădaniile sale de a acționa unitar, de a nu se amesteca în certurile politice care ar fi putut să despartă pe români. Nu același lucru au făcut unii membri ai Coloniei române din Paris care au încercat să-l calomnieze. La aceste calomnii, Vuia arată că nu a răspuns pînă în acel moment tocmai pentru a evita dezbinarea între români. Aici Vuia menționează că a fost acuzat că este devorat șefului partidului liberal, însă el nu a dat nici o atenție acestui fapt, deoarece „noi transilvănenii, nu ne cunoaștem decît ca români și noi nu facem o altă deosebire”⁴⁹.

Tot pentru a evita dezbinarea între români — se justifică Vuia —, nu a luat poziție nici atunci cînd în revista „La Transylvanie” din 15 septembrie 1918 a fost publicat articolul „Pour les gens de bonne foi” semnat cu numele lui, dar care nu a fost scris de el, iar cel care l-a publicat a căutat să-l compromită. „Dacă eu am întîrziat cu acest protest — arată Vuia — nu era pentru a acoperi fapta aceluia care a semnat cu numele meu un articol scris de el, ci pentru a evita un scandal... și pentru ca eu să nu fiu acuzat chiar și de oameni de rea credință că am împiedecat unirea românilor”⁵⁰.

Într-un amplu articol intitulat „Considérations sur le Banat”⁵¹ (Considerațiuni asupra Banatului), Vuia prezintă o documentată expunere asupra acestui străvechi ținut românesc, aducînd argumente din istorie, din viața economico-socială și culturală, care justificau lupta românilor de aici pentru libertate și independență. Pe această temă Vuia a publicat și o broșură⁵².

După aproape un an de activitate, Comitetul național al românilor din Transilvania, în fruntea căruia Vuia a desfășurat o bogată activitate în slujba intereselor neamului, și-a încetat activitatea în aprilie 1919⁵³. În continuare, Vuia își concentrează toate eforturile, pe linia activității politice, în vederea recunoașterii de către Conferința de pace de la Paris a cauzei drepte a românilor⁵⁴.

Activitatea desfășurată de Vuia în anii 1918—1919 pentru Unire, parte integrantă a activității întregii emigrații române din Franța, a avut un rol deosebit în acel moment decisiv pentru poporul român, în clarificarea opiniei publice europene privitoare la cauza justă pentru care luptau toți românii.

Munca de propagandă desfășurată de Vuia prin revista „La Transylvanie”, semnalată de noi aici, constituie doar o părticică din vasta activitate a tehnicianului și savantului român pentru unitatea națională.

Prin articolele și materialele publicate de el în această revistă, Vuia a făcut cunoscută opiniei publice poziția sa și a Comitetului național al românilor din Transilvania în problema națională, conștient fiind că opinia publică constituie o forță care poate să influențeze cercurile conducătoare ale aliaților.

Opiniile sale s-au situat pe pozițiile cele mai înaintate ale vremii. El a militat pentru înfăptuiri radicale, democratice. În problema națională, Vuia preconiza eliberarea tuturor popoarelor oprite, acordarea dreptului acestor popoare de a-și hotărî singure soarta, iar în ceea ce privește pe românii din Transilvania a căror năzuință o cunoștea foarte bine, cerea să se unească cu România, însă noua Românie trebuie democratizată⁵⁵.

⁴⁸ *La Transylvanie* din 1 decembrie 1918, p. 9—10.

⁴⁹ *Idem*, p. 9.

⁵⁰ *Idem*, p. 10.

⁵¹ *La Transylvanie* din 15 februarie 1919, p. 6—13.

⁵² Traian Vuia, *Le Banat (Timishana)*, Edité par le Comité National des Roumains de Transylvanie, Paris, 1918.

⁵³ G. Lipovan, *Traian Vuia — un pionier al aviației moderne*, p. 166.

⁵⁴ *Idem*, p. 166—169.

⁵⁵ Vezi *Anexa* (Materialul, deși nu este semnat cu numele lui Vuia, oglindește într-un totu poziția sa).

Integrându-se în spiritualitatea progresistă a vremii, T. Vuiu și-a adus contribuția sa patriotică la importantul act al Unirii care împlinea visul poporului nostru pentru realizarea căruia s-au adus jertfe secole de-a rândul. Această contribuție îl situează pe Vuiu alături de Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Nicolae Titulescu, Take Ionescu, Dr. Ioan Cantacuzino, Nicolae Iorga, Aurel Lazăr, Ioan Suci, Ion Mihut, I. Jumanca, I. Fluerăș, Enea Grapini, Tiron Albani, Iuliu Maniu, Octavian Goga, Vasile Lucaci, Emil Isac⁵⁶, personalități cu rol de seamă în înfăptuirea Unirii.

ELENA BORUGA

ANEXĂ

NOTRE POLITIQUE NATIONALE

Nous avons déjà montré le programme du Comité National de Paris des Roumains de Transylvanie, du Banat et de Bucovine. Il est basé sur les principes suivants:

1° Les Roumains sont un peuple indivisible; 2° Aucune fraction du peuple roumain ne doit rester sous une domination étrangère; 3° Les roumains ne peuvent consentir qu'à une paix basée sur le droit des peuples de disposer d'eux-mêmes; 4° *Les Roumains d'Autriche-Hongrie conformément à ce principe ont exprimé leur volonté inébranlable de vivre unis avec leurs frères du royaume de Roumanie et avec ceux de Bassarabie dans une nouvelle Roumanie gouvernée par des principes démocratiques.* Dans la Roumanie nouvelle, il faut établir l'égalité civile et politique de ses habitants, sans égard à leur nationalité d'origine et à leur confession. Il faut accorder des droits politiques aux femmes. Il faut établir le suffrage universel avec le vote secret, obligatoire et la représentation des minorités.

Pendant la durée de la guerre, après la paix de Bucarest et après la proclamation de la neutralité de la Roumanie, comme le parti National des Roumains d'Autriche-Hongrie qui se trouvait en Transylvanie ne pouvait exprimer la volonté de la Roumanie transcarpatique sans être exposé à être tué par les Hongrois, le seul Comité qui pouvait parler en son nom était le Comité National des Roumains de Transylvanie, du Banat et de Bucovine qui siégeait à Paris. D'après les principes de droit public consacrés par l'avis de plusieurs juristes français, un Comité qui n'aurait pas été composé en grande majorité de Roumains de l'ancien Empire des Habsbourg, n'aurait pu représenter la Roumanie transcarpatique. Le Conseil National de l'Unité roumaine, composé en grande majorité de citoyens du royaume de Roumanie n'aurait pu représenter que ce royaume, si l'Entente avait consenti à rappeler son représentant diplomatique de Jassy.

Le problème politique de l'union de la Roumanie transcarpatique au royaume avait deux parties, la première, la plus difficile était la libération des Roumains d'Autriche-Hongrie de la domination austro-hongroise, la reconnaissance de leur indépendance, la consécration de leur droit sur la Roumanie transcarpatique; la seconde partie du problème était la plus facile, c'était l'union avec la Roumanie. Pour nous qui connaissions la volonté inébranlable des Roumains de Transylvanie, du Banat et de Bucovine de s'unir avec le royaume de Roumanie, ce qui nous préoccupait, c'était plutôt la reconnaissance du monde civilisé que ces provinces sont roumaines et qu'elles doivent avoir un gouvernement national roumain. Une fois arrivés à cette étape, comme le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes est consacré par le droit public mondial et la volonté des Roumains de Transylvanie de s'unir avec la Roumanie n'était pas douteuse, l'acte le plus important de notre vie nationale, l'union était le plus facile. C'est ce qui est arrivé. Le Conseil National des Roumains de Transylvanie, du Banat, de Crisana et de Maramures a suivi la même voie que celle préconisée par notre Comité, et qui d'ailleurs était la seule conforme aux principes démocratiques du Président Wilson, adoptés par le monde civilisé. Avec beaucoup d'habileté, ils ont demandé d'abord au gouvernement hongrois qui s'écroulait de reconnaître aux provinces roumaines, en les indiquant par la désignation des Comitats, le droit à un gouvernement national. Les anciens

⁵⁶ *Istoria României. Compendiu*, București, 1974, p. 354.

maîtres des provinces roumaines en reconnaissant ce droit des Roumains ont reconnu implicitement quels sont les pays du sort desquels les Roumains de Hongrie pouvaient disposer. Une fois les limites de ce pays fixées, le gouvernement national roumain de Transylvanie et du Banat a proclamé l'union de la Roumanie transcarpatique au royaume.

Si nous avons prévu ce qui est arrivé, c'est parce que tout d'abord nous avons su que les représentants de la Roumanie transcarpatique avaient été consultés officieusement, lorsque le royaume de Roumanie a conclu avec l'Entente le traité d'août 1916, par lequel on a consacré l'unité roumaine. Ensuite, nous avons vu que le nouveau droit public préconisé par le Président Wilson ne nous laissait que cette voie pour arriver à l'unité nationale et pour éviter la comédie dangereuse d'un plébiscite organisé par les autorités magyares. La voie préconisée par nous et réalisée par le Conseil National des Roumains de Transylvanie a écarté d'avance toute équivoque, toute intrigue et tout marchandage au Congrès de la paix. Elle a aussi l'avantage de confirmer le traité d'août 1916 et de permettre à l'Entente d'exécuter sans la moindre difficulté, les traités conclus qu'elle n'a jamais considérés comme chiffons de papier.

Nous avons montré dans cette revue même qu'en toute justice le Banat de Temesvar, la Timishana, faisant partie de la Roumanie transcarpatique doit entrer en entier dans la grande Roumanie. Cela est prévu dans le traité d'août 1916. Le Banat en entier avec ses trois anciens comtés Torontal, Timiş et Caraş-Severin fait partie de la Roumanie transcarpatique et dépend du gouvernement national des Roumains de Transylvanie, du Banat, etc. Les Roumains du royaume et le gouvernement roumain même n'ont pas le droit de se prononcer sur l'étendue de la Roumanie transcarpatique.

Le royaume de Roumanie n'a jamais demandé et ne demande pas l'union de la Roumanie transcarpatique au royaume, parce qu'il l'a conquise. Il ne demande pas et il ne peut demander la restitution de la Roumanie transcarpatique au royaume, comme la France a demandé la restitution de l'Alsace et de la Lorraine à la France. La Transylvanie a été unie à la Valachie et à la Moldavie pendant un laps de temps court sous Michel le Brave. Le problème de la restitution aurait pu se poser plutôt pour la Bucovine qui a été arrachée en 1776 et pour la Bassarabie qui nous a été arrachée en 1772 et 1878. La Roumanie transcarpatique s'unit au royaume, parce que telle est la volonté de ses peuples de la même nationalité. Chaque partie vient avec les frontières fixées par elle.

Il est bien entendu que les deux peuples frères doivent s'aider avant l'union même pour la réalisation de leurs droits respectifs.

Le Comité National des Roumains
de Transylvanie, du Banat et de Bucovine.

La Transylvanie din 15 decembrie 1918, p. 2—4.

[Traducere:]

POLITICA NOASTRĂ NAȚIONALĂ

Am arătat deja programul Comitetului Național din Paris al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina. El s-a bazat pe următoarele principii:

1. Românii sînt un popor indivizibil; 2. Nici o parte a poporului român nu trebuie să rămînă sub o dominație străină; 3. Românii nu pot să conceapă decît o pace bazată pe dreptul poporului de a se conduce sigur; 4. *Conform acestui principiu, românii din Austro-Ungaria și-au exprimat voința de nestăvilire de a trăi uniți cu frații lor din România și cu cei din Basarabia într-o Românie nouă guvernată de principii democratice.* În România nouă, trebuie să se stabilească egalitatea politică a locuitorilor, fără a se ține cont de originea națională și credința lor. Trebuie acordate drepturi politice femeilor. Trebuie stabilit votul universal: cu votul secret, obligatoriu și reprezentarea minorităților.

În timpul războiului, după pacea de la București și după proclamarea neutralității României, Partidul Național Român din Austro-Ungaria care se găsea în Transilvania nu putea să exprime voința românilor din Transilvania fără a fi expus desființării din partea

Ungariei, singurul Comitet care putea vorbi în numele său era Comitetul Național al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina care se găsea la Paris. După principiile de drept public consacrat prin avizul mai multor jurisconșulți francezi, un Comitet care nu era compus în mare majoritate de români vechi ai imperiului habsburgic nu putea să reprezinte România transcarpatică. Consiliul Național al Unității române, compus în mare majoritate din cetățeni ai regatului României, nu ar fi putut, reprezenta decât acest regat, dacă Antanta ar fi consimțit să numească reprezentantul său diplomatic din Iași.

Problema politică a unirii României transcarpatice cu Regatul avea două părți, prima, cea mai dificilă era eliberarea românilor din Austro-Ungaria de sub dominația austro-ungară, recunoașterea independenței lor, consacrarea dreptului lor asupra României transcarpatice; a doua parte a problemei era mai ușoară, aceasta era unirea cu România. Pentru noi care cunoșteam voința de nestăvilit a românilor din Transilvania, Banat și Bucovina de a se uni cu România, ceea ce ne preocupa pe noi, era mai degrabă recunoașterea lumii civilizate că aceste provincii sînt românești și că ele trebuie să aibă un guvern național român. Odată ajunși la această etapă, întrucît dreptul popoarelor de a dispune de ele însele este consacrat prin dreptul public internațional și dorința românilor din Transilvania de a se uni cu România nu era îndoielnică, actul cel mai important din viața noastră națională, unirea, era cel mai ușor. Aceasta a sosit, Consiliul Național al românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș a urmat aceeași cale pe care a preconizat-o Comitetul nostru și care, dealtfel, era singura conformă principiilor democratice ale președintelui Wilson, adoptate de lumea civilizată. Cu multă dibăcie ei au cerut mai întîi guvernului maghiar să recunoască provinciile românești, indicîndu-le prin desemnarea Comitetelor dreptul la un guvernămînt național. Vechii stăpîni ai provinciilor românești, recunoscînd acest drept al românilor, au recunoscut implicit, care sînt țările de genul cărora românii din Ungaria puteau dispune. Odată fixate limitele acestor țări, guvernul național român al Transilvaniei și al Banatului a proclamat unirea României transcarpatice cu Regatul.

Noi prevăzuserăm că aceasta urmează, pentru că mai întîi de toate noi știam că reprezentanții României transcarpatice fuseseră consultați oficial atunci cînd regatul român a încheiat cu Antanta tratatul din august 1916, prin care s-a consacrat unitatea românilor. Pe urmă, noi am văzut că noul drept public preconizat de președintele Wilson ne lăsa numai această cale pentru a ajunge la unitatea națională și pentru a evita comedia periculoasă a unui plebiscit organizat de autoritățile maghiare. Calea preconizată de noi și realizată prin Consiliul Național al Românilor din Transilvania a înlăturat de la început orice echivoc, orice intrigi și orice tînguială la Congresul de Pace. Ea are și avantajul de a confirma tratatul din august 1916 și de a permite ca Antanta să execute fără dificultate tratatele încheiate pe care ea nu le-a considerat niciodată doar ca simple petice de hîrtie.

Noi am arătat chiar în această revistă că Banatul Timișan, Timișana, făcînd parte din România transcarpatică, trebuie să intre pe bună dreptate, în întregime, în marea Românie. Aceasta se prevede în tratatul din august 1916. Banatul întreg, cu cele trei vechi comitate, Torontal, Timiș și Caraș-Severin, face parte din România transcarpatică și depinde de guvernul național al românilor din Transilvania, Banat etc. Românii din Regat și însuși guvernul român nu au avut dreptul de a se pronunța asupra României transcarpatice.

Regatul României nu a cerut niciodată și nu cere unirea României transcarpatice cu Regatul, pentru că el a cucerit aceasta [unirea]. El nu a cerut și nici nu poate cere restituirea României transcarpatice la Regat așa cum Franța a cerut restituirea Alsaciei și a Lorenei la Franța. Transilvania a fost unită cu Țara Românească și Moldova pe un răstimp scurt sub Mihai Viteazul. Problema restituirii se putea pune mai degrabă pentru Bucovina care a fost smulsă în 1776 (corect 1775, n.n.) și pentru Basarabia care ne-a fost smulsă în 1772 (corect 1812, n.n.) și 1878. România transcarpatică s-a unit cu Regatul, pentru că aceasta este voința popoarelor sale de aceeași naționalitate. Fiecare parte și-a fixat frontierele.

Ne este bine cunoscut că cele două popoare surori trebuie să se ajute chiar înaintea unirii pentru realizarea drepturilor lor.

Comitetul Național al românilor
din Transilvania, Banat și Bucovina.

Fig. 1 — Traian Vuia în locuința sa de la Garches (Franța).

Fig. 2 — Coperta revistei *La Transylvanie*.

LA CONTRIBUTION DE TRAIAN VUIA A LA LUTTE POUR L'UNITÉ NATIONALE,
REFLÉTÉE DANS LES ARTICLES PUBLIÉS DANS LA REVUE
„LA TRANSYLVANIE“ (1918—1919)

(Résumé)

Tr. Vuia (1872—1950) est renommé surtout par ses inventions techniques: l'aéroplane plus lourd que l'air, avec lequel il a effectué le premier vol mécanique du monde, le 18 mars 1906, les hélicoptères et le générateur à vapeurs. Il a été aussi un combattant dans le domaine social-politique.

L'article présente l'activité de propagande, effectuée par Tr. Vuia dans la revue „La Transylvanie“ éditée par le Comité national des Roumains de la Transylvanie et de la Bucovine, dans les années 1918—1919. Par les matériaux publiés dans cette revue, Tr. Vuia a montré sa position et celle du Comité national des Roumains de la Transylvanie, surtout en ce qui concerne le problème national dans l'Autriche-Hongrie. Pour résoudre ce problème, Tr. Vuia préconise la liberté pour tous les peuples opprimés, le droit de décider eux-mêmes leurs destins, et pour les Roumains de Transylvanie, de proclamer l'union avec la Roumanie, après avoir obtenu l'indépendance.